розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.03.2025 № 293-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/293-2025-%D1%80#Text

2. Росляк Р. Кіноосвіта в Україні (перша третина XX століття). Київ : ЕКМО, 2006. 226 с.

3. Росляк Р. Державна політика в галузі підготовки кадрів для українського кіно (1930-ті рр.). Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії. 2012. Вип. 12. С. 180–187.

4. Зубавіна І. Б. Екранна культура: засоби моделювання художньої реальності (час і простір у кінематографі). Київ: Інтертехнологія, 2006. 256 с.

5. Бюджет-2026: фінансування культури зросте на 4,7 млрд грн. Кабінет Міністрів України. 16.09.2025. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/biudzhet-2026-finansuvannia-kultury-zroste-na-47-mlrd-hrn

6. Євгенія Кравчук: Наступного року держава підтримає створення українських фільмів, мультиків, пізнавальних та освітніх роликів. Офіційний портал Верховної Ради України. 27.10.2025. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/267565.html

7. Верховна Рада ухвалила закон про підтримку українського кіно: нова система фінансування та цифровізація. Суспільне Культура. 19.12.2025. URL: https://suspilne.media/amp/culture/1193242-verhovna-rada-uhvalila-zakon-pro-pidtrimku-ukrainskogo-kino-nova-sistema-finansuvanna-ta-cifrovizacia

8. Student films. La Fémis. URL: https://www.femis.fr/-student-films-185-

9. La Cinef — Rules and regulations. Festival de Cannes. URL: https://www.festival-cannes.com/en/take-part/submit-a-film/la-cinef-rules-and-regulations

10. About IFcinéma. Institut français. URL: https://ifcinema.institutfrancais.com/en/about

11. NFTS Graduate Showcase at BFI Southbank. National Film and Television School. URL: https://nfts.co.uk/graduate-showcase-2025

12. British Film Institute. GOV.UK. URL: https://www.gov.uk/government/organisations/british-film-institute

13. На освітню е-платформу викладуть українські фільми та тізери до них для використання під час навчання — підписано меморандум. Міністерство освіти і науки України. 2019. URL: https://mon.gov.ua/news/na-osvitnyu-el-platformu-vikladut-ukrainski-filmi-ta-tizeri-do-nih-dlya-vikoristannya-pid-chas-navchannya-pidpisano-memorandum

УДК 069:008
ORCID https://orcid.org/0000-0002-1023-923X

ORCID https://orcid.org/0000-0003-0039-9720

ФОРМУВАННЯ МУЗЕЙНОЇ ПОЛІТИКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Філіпчук Н.О., доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу змісту і технологій педагогічної освіти
Грищенко Ю.В., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу змісту і технологій педагогічної освіти
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Ключові слова: музейна діяльність; культурна політика; музеєзнавство; культурна спадщина; музейна освіта; культурно-освітня інтеграція; соціалізація особистості; культурний простір; освітні інновації.

У сучасних соціокультурних умовах трансформації суспільства особливої актуальності набуває формування ефективної музейної політики як важливого чинника збереження культурної спадщини та розвитку освіти. Зростання ролі музеїв як соціокультурних інституцій зумовлює необхідність осмислення нових тенденцій їх функціонування та визначення перспектив інтеграції в освітній і культурний простір. Особливо важливим є той аспект, що для нового пізнання світу, реалій і довкілля важливими є не тільки ті підходи й технології в освітньому процесі, які продукують нові ідеї, винаходи, матеріали, продукти, але й насамперед осмислений процес самопізнання, розуміння сенсів буття і самих себе. Для цього нагальною необхідністю ставатиме здатність постійно навчатися, бути вмотивованим на пізнання нового, самовдосконалюватися і навіть «переробляти» самого себе. Цього дедалі більше вимагатиме загальна глобальна реальність, яка без упину створюватиме нестандартні, безпрецедентні, раніше невідомі ситуації.

Завдання освіти полягає в тому, щоб наповнювати зміст навчального, виховного процесу «культурною» інформацією, яка здатна етизувати особистість. Для цього заклади освіти мають вийти за межі свого відомчого простору, інтегруватися з багатьма іншими соціокультурними інституціями. Такий підхід не тільки збагатить якість наявної інформаційної бази, якою володіють освітні заклади, але й значно вдосконалить сам процес виховання особистості.

Зміна сутнісної парадигми з її перетворенням «музея-хранителя» на «музей-культурний центр» лише посилило його суспільну вагомість як соціокультурної інституції. Він став передусім місцем, де осмислюється культурна спадщина, локацією історичних уроків для сучасного і майбутнього, гуманітарним, науковим, економічним ресурсом для

розвитку суспільства. З огляду на те, що зміни в музейній політиці охоплюють не тільки покращення функцій збереження, дослідження чи інтерпретації експозицій, але й насамперед посилення просвітницької, освітньо-виховної ролі музеїв, майбутнє трактується як підвищення сили взаємодії та синтезу музейної, освітньої культур. Не лише школа потребує для свого розвитку й удосконалення культурних надбань музеїв, не менш важливою для останніх є також освітня галузь, оскільки за будь-яких обставин незмінною стратегією для музею залишатиметься оптимальне використання свого «капіталу», що містить у собі культурну колекцію (фонди), яка мусить стати привабливою, тобто стати цікавою для відвідувачів.

Для ефективної взаємодії, яка відбувається між освітніми та культурними інституціями, школа, коледж, гімназія, а також університет мають «покинути» свою формальну освітню нішу, ввійти за допомогою різноманітних зв'язків у нове соціально-культурне середовище, збагатити себе новими ідеями, знаннями, вартостями, ідеалами. При цьому формуватиметься не усталена позиція, що музей є «видовищем» культурного туризму, а важливий інститут виховання, громадянської соціалізації, інтелектуального та естетичного розвитку. Завдання суспільно-державного значення – ефективно скористатися визначним феноменом сучасної доби, коли після 60-х рр. XX століття, що характеризувалися значним занепадом музейної справи, розпочалася тенденція зростання кількості музеїв. Варто визнати, що за останні півстоліття музей еволюціонував, отже, змінився і характер взаємодії передусім з освітніми закладами [2].

Навіть за умови виконання культурно-просвітницької функції музеї об'єктивно не могли уникнути впливу ринкових механізмів, трансформовувалися у культурні ринкові установи. І хоча вони не стали (і не було передбачене) комерційними підприємствами, в музейному просторі відбувся (відбувається) синтез культури і маркетингу. Якщо в минулі епохи закоріненість музеїв у суспільне життя, політично-ідеологічний контекст сприймалася як закономірна реальність, то нині в музейному просторі утверджується нова внутрішня взаємодія – музей і ринок. За таких умов якісно змінюється філософія функціонування музейного закладу, який зберігає свою культурну місію, формує багатопланові, часто суперечливі форми взаємодії з ринком.

І хоча музейний простір не можна цілком відносити до сегменту культурної індустрії, слід вважати, що музейна діяльність не ізольована від елементів ринкової політики. У багатьох сучасних музеях практикується ефективне формування нових експозицій, розширення інституційних аспектів, які є актуальними для суспільства, часу, реальних умов і конкретних подій. Окремий аспект входження музеїв різних профілів і видів у ринок – перепідготовка та опанування компетентнісних якостей виробничого персоналу компаній, організацій різних форм власності. Ці

окремі напрями, де задіяні ринкові інструменти, є новим явищем у галузі музейної діяльності, значно розширюють аспекти взаємодії з багатьма соціальними, господарськими, політичними інституціями. Можна і потрібно вести дискусії навколо характеру, мотивації, мети взаємодії музею з іншими суб'єктами в «культурній» ніші ринкового середовища, але не можна зігнорувати цю тенденцію, яка стає помітним явищем у світовому та європейському просторі. Розроблення музейниками освітніх онлайн-програм, спеціальних навчальних екскурсій, музейних уроків, занять у системі післядипломної освіти посилює інтерес шкіл та інших навчальних закладів до пізнання музейної культурної спадщини, набуття учнями, студентами необхідних знань та компетентностей. Хоча ринкову політику в музейному середовищі не можна сприймати однозначно як позитивне явище. Найпростіший критерій (показник) – збільшення відвідуваності музеїв шкільною та студентською молоддю, за яким часто оцінюєть ефективність роботи музею та рівень взаємодії з освітніми закладами, цей критерій має формуватися не тільки і не стільки завдяки комерціалізації функцій. Насамперед слід значно посилити державно-громадський вплив на вирішення головного суспільного завдання, зокрема в Україні, стосовно доступу населення, передусім молоді, до музейної культури за допомогою використання досвіду передових демократичних країн. Відомі філантропи з цього приводу стверджують, що є сфери життєдіяльності, які не можуть бути цілком залежними від ринкової кон'юнктури. До таких першочергових галузей мають належати галузі культури та освіти. Проте ця «ідеальна» модель є лише намаганням підвищити увагу держави до людино-творчих сфер. Насправді, більш реальними і продуктивними підходами є впровадження таких соціальних моделей, які оптимізували би поєднання культурно-освітніх і комерційно-ринкових функцій.

В оцінюванні феномену музею винятково велике значення має окреслення його головної мети Міжнародною радою музеїв (ICOM). У Статуті цієї міжнародної організації, прийнятому 2007 року у Відні, зазначено, що музей – «постійно діюча неприбуткова організація на службі суспільству та його розвитку, відкрита для широкого загалу, яка збирає, зберігає, досліджує, експонує та популяризує матеріальну й нематеріальну спадщину людства і навколишнього світу з дослідницькою, освітньою й розважальною метою» [1, с. 24-25]. Очевидно, це визначення дає підстави для розуміння справжньої місії музеїв.

Підхід до розгляду музею крізь призму передусім культури, історії, педагогіки, естетики, національної пам'яті є логічним. Справді, музейні інституції є важливою частиною культурної галузі, зокрема державної. Їхні освітньо-культурні, науково-дослідницькі, просвітницькі завдання залишаються і надалі визначальними функціями. Водночас варто визнати, що суспільні зміни в глобальному аспекті суттєво впливають на зміст, форми, організаційну діяльність цих установ. Очевидно, музей як

соціально-культурний феномен варто також аналізувати в контексті соціальної політики, економіки, ринкових механізмів, системи управління. Для формування традиційних підходів системного бачення сенсів, дії і взаємодії в музейному середовищі не досить [2].

Головне завдання в нових соціально-економічних умовах – не втратити, зберегти, посилити культуротворчу роль і місію музею, який в умовах «культуро-індустрії» та ринку мусить передусім бути носієм наукових просвітницько-культурних благ. Окрім того, навіть найдосконаліші моделі функціонування індустрії «культурної економіки» та ринку не повинні позбавляти музейне середовище ефективної підтримки з боку держави.

Безумовно, музеї в Україні потребують упровадження прогресивних та конструктивних ідей з досвіду багатьох європейських країн, в яких у розвитку цієї галузі беруть активну участь недержавні організації, зокрема професійна громадськість, благодійні товариства, меценати, які вирішують поточні і стратегічні завдання.

Отже, пріоритетні завдання у системі націєдержавотворчих процесів, виклики і ризики, що постають у становленні української державності та формуванні громадянського суспільства, світові тенденції, спрямовані на розвиток людського капіталу, зумовлюють посилення уваги до культури, культури людини і суспільства. У цьому контексті особливе місце посідає такий соціально-культурний феномен, як музей. Інтеграція, співпраця, взаємодія освітніх закладів і музейних установ, як показує практика, створюють сприятливі передумови для оптимізації навчально-виховної, просвітницької, пошуково-дослідницької діяльності. Значний інформаційно-знаннєвий, виховний потенціал музейного середовища стає доступним для дітей, школярів, студентів, педагогів і батьків, впливає на оновлення змісту освіти, актуалізує інтелектуальне, емоційно-чуттєве, громадянське зростання особистості.

Список використаних джерел

1. Тобелем Жан-Мішель. Нова епоха музеїв. Культурні установи перед викликом менеджменту / пер. з фр. Київ : Видавець Чередниченко А., 2018. С. 24–25.

2. Філіпчук Н.О. Педагогічно-просвітницька діяльність музеїв України (кінець XIX – початок XXI століття): монографія / за наук. ред. Н.Г. Ничкало. Київ: Вид-во ТОВ «Юрка Любченка», 2020. 468 с.

3. Філіпчук Н.О., Грищенко Ю.В. Національні цінності музейної педагогіки у культурному відродженні нації // Матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи» (25-26 вересня 2024 року). Національний заповідник «Києво-Печерська лавра», Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Київ.